

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΨΕΩΝ
Σταδίου 24, 105 33
Τηλ. 331 2253, 331 0022
Fax: 33 120 33
Email: itep@otenet.gr
URL: <http://www.itep.gr>

Αθήνα, 23 Ιανουαρίου 2008

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ

Οι Επιπτώσεις των Δυσμενών Γεγονότων στην Τουριστική Οικονομία

Η Διοίκηση του ΙΤΕΠ βρίσκεται στην ευχάριστη θέση να δώσει στην δημοσιότητα την μελέτη του καθηγητή κ. Βασίλη Πατσουράτη για τις επιπτώσεις που έχουν διάφορα δυσμενή γεγονότα στον ελληνικό και διεθνή τουρισμό. Τα κυριότερα σημεία της μελέτης παρουσιάζονται κατωτέρω.

I. Διαπιστώσεις

Ζούμε σε ένα κόσμο, όπου οι κρίσεις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές διαδέχονται η μία την άλλη, δημιουργώντας ένα κλίμα ανασφάλειας, αβεβαιότητας και φόβου. Το ερώτημα, το οποίο πλανάται δεν είναι αν θα υπάρξει ή όχι κάποιο τυχαίο γεγονός που θα προκαλέσει μια νέα κρίση, αλλά πότε και πού αυτή θα παρουσιαστεί και πόσο καλά προετοιμασμένοι θα είμαστε για να την αντιμετωπίσουμε. Η εμπειρία των τελευταίων χρόνων είναι πλούσια σε αριθμό και ποικιλία δυσμενών γεγονότων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο. Το δύο κορυφαία γεγονότα, τα οποία προκάλεσαν αίσθηση και προβλημάτισαν τα τελευταία χρόνια ήταν το τρομοκρατικό κτύπημα στους δίδυμους πύργους στις ΗΠΑ το 2001 και η μεταδοτική και θανατηφόρα ασθένεια του ιού της άτυπης πνευμονίας (SARS). Τα τρομοκρατικά κτυπήματα, ή στρέφονται άμεσα εναντίον τουριστικών προορισμών και έχουν ως στόχο να πλήξουν την οικονομία, ή έχουν άλλους στόχους. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι τρομοκρατικές επιθέσεις που σημειώθηκαν σε τουριστικές περιοχές της Αιγύπτου (Απρίλιος 2005 και Απρίλιος 2006) με 30 νεκρούς και 80 τραυματίες, στην Απάλεια της

Τουρκίας (Αύγουστος 2006) με 3 νεκρούς και περισσότερους από 20 τραυματίες, οι βομβιστικές επιθέσεις στο Μπαλί (2002 και 2005) με περισσότερους από 36 νεκρούς κ.ά. Στην δεύτερη κατηγορία, όπου στόχοι δεν είναι τουριστικοί προορισμοί, ωστόσο, επηρεάζονται οι τελευταίοι, ανήκουν οι βομβιστικές ενέργειες στο Μετρό της Μόσχας (Φεβρουάριος 2004), σε τρένα της Μαδρίτης (Μάρτιος 2004), στις δημόσιες συγκοινωνίες του Λονδίνου (Ιούλιος 2005) κ.ά. Είναι γεγονός ότι, ανεξάρτητα από τους στόχους που έχουν, οι τρομοκρατικές ενέργειες επηρεάζουν τις τουριστικές ροές, διότι αποτελούν απειλή για την ασφάλεια και την υγεία των τουριστών.

Ο δυνητικός τουρίστας κατά την επιλογή του, αν θα κάνει τουρισμό ή όχι και αν θα επιλέξει τον Α ή τον Β προορισμό, εκτός των άλλων παραγόντων, λαμβάνει σοβαρά υπόψη του και τις συνθήκες που επικρατούν από πλευράς ασφάλειας και υγείας, τόσο κατά την μετάβασή του στον τόπο προορισμού, όσο και κατά την διαμονή του σε αυτόν.

II. Συμπεράσματα

Εμπειρικές έρευνες που έγιναν για τη χώρα μας και άλλες μεσογειακές χώρες (Ισπανία, Τουρκία, Ισραήλ) έδειξαν ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ τρομοκρατίας και τουριστικών ροών, αλλά και ξένων επενδύσεων, διεθνούς εμπορίου, χρηματαγορών κ.ά. Γενικότερα, τα δυσμενή γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε ένα τουριστικό προορισμό αποτρέπουν δυνητικούς τουρίστες να τον επισκεφθούν και τους οδηγούν σε άλλους πιο ασφαλείς προορισμούς, που μπορεί να βρίσκονται κοντά στην πληγείσα χώρα, αλλά και μακρύτερα αυτής (deterrent effect). Είναι, επίσης, δυνατόν ένα δυσμενές γεγονός που συμβαίνει σε μια χώρα να αποτρέψει δυνητικούς τουρίστες να επισκεφθούν όχι μόνο την χώρα αυτή, αλλά ολόκληρη την ευρύτερη περιοχή, στην οποία ανήκει η χώρα (contagion effect).

Οι επιπτώσεις των δυσμενών γεγονότων στις τουριστικές ροές και σε άλλες οικονομικές μεταβλητές εξαρτώνται από την ένταση και την συχνότητα με την οποία πραγματοποιούνται. Επιπλέον, οι επιπτώσεις αυτές ποικίλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα, αλλά και από περίοδο σε περίοδο. Τέλος, η μέχρι σήμερα εμπειρία έχει δείξει ότι ο τουριστικός τομέας ήταν ανθεκτικός στις κρίσεις που παρουσιάστηκαν κατά χρονικά διαστήματα και ποτέ δεν υπέφερε από βαθιά κρίση, η οποία να είχε διάρκεια. Το γεγονός αυτό δείχνει τη σημασία που έχει ο τουρισμός ως κεντρικό-σταθεροποιητικό στοιχείο αναπτυξιακής πολιτικής πολλών χωρών (ΙΤΕΠ, 2003).

Η εμπειρική έρευνα των τελευταίων χρόνων επικεντρώθηκε στα δυσμενή γεγονότα που συνέβησαν την τριετία 2001-2003. Κορυφαία γεγονότα αυτής της περιόδου ήταν το τρομοκρατικό κτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, ο ιός της άτυπης πνευμονίας και η επέμβαση στο Ιράκ.

Το τρομοκρατικό κτύπημα στους δίδυμους πύργους του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στις ΗΠΑ ήλθε να διακόψει τη συνεχή ανοδική πορεία του παγκόσμιου τουρισμού που άρχισε το 1983. Η μείωση των αφίξεων που σημειώθηκε στον παγκόσμιο τουρισμό ήταν έντονη τους τελευταίους μήνες του 2001. Οι αφίξεις των τουριστών στις ΗΠΑ μειώθηκαν κατά 20,4% τους τέσσερις τελευταίους μήνες του 2001, ενώ στην Ευρώπη μειώθηκαν οι αφίξεις από ΗΠΑ, Καναδά, Ιαπωνία και Αυστραλία. Για τη χώρα μας, οι αφίξεις τουριστών το 2001 αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό 5,2%, ρυθμό μικρότερο αυτών που πραγματοποιήθηκαν τα προηγούμενα τέσσερα χρόνια, εξαιτίας των ναυαγίων που συνέβησαν στη χώρα μας και της αύξησης του κόστους των αεροπορικών ταξιδιών (ΙΤΕΠ, 2001). Ο ρυθμός μεταβολής των αφίξεων στη χώρα μας ήταν περίπου ο ίδιος για την προ και μετά το τρομοκρατικό κτύπημα περίοδο, με εξαίρεση τον Οκτώβριο του 2001, που σημειώθηκε πτώση κατά 3,2%. Το αποτέλεσμα αυτό αντανάκλα το αίσθημα της ασφάλειας που προκαλεί η χώρα στους ξένους τουρίστες, αλλά και τις ενδείξεις που υπάρχουν για καλύτερη τιμολογιακή πολιτική που ακολουθήθηκε από τους έλληνες ξενοδόχους τη συγκεκριμένη περίοδο. Στις άλλες ανταγωνίστριες χώρες, με εξαίρεση την Ισπανία, οι τουριστικές αφίξεις μειώθηκαν.

Το πρώτο εξάμηνο του 2003 ο πόλεμος στο Ιράκ και ο ιός της άτυπης πνευμονίας, σε συνδυασμό με τη συνεχιζόμενη οικονομική επιβράδυνση, λειτούργησαν καταλυτικά στη δημιουργία ψυχολογικού κλίματος αποτρεπτικού των τουριστικών ροών. Τα γεγονότα αυτά οδήγησαν σε μείωση των διεθνών τουριστικών αφίξεων, μετά την ανάκαμψη που πραγματοποίησαν το 2002. Η μεγαλύτερη μείωση των τουριστικών αφίξεων σημειώθηκε σε Ασία-Ειρηνικό (13,6%), λόγω της μεγάλης παρουσίας της νόσου στην εν λόγω περιοχή. Αντίθετα, η Ευρώπη αντέδρασε θετικά (3,3%) σε αυτά τα διεθνή γεγονότα, αφού θεωρήθηκε από τους τουρίστες ως ασφαλέστερος προορισμός. Σε επίπεδο ανταγωνιστριών χωρών, η Ελλάδα συνέχισε την αρνητική πορεία των αφίξεων που ξεκίνησε το 2002. Την ακολούθησαν η Γαλλία (-2,6%) και η Ιταλία (-0,5%), ενώ η Τουρκία σημείωσε σημαντική αύξηση (9,1%). Τέλος, η Ισπανία και η Πορτογαλία σημείωσαν πολύ μικρές αυξήσεις.

Στην εργασία αυτή, εκτός από την στατιστική ανάλυση της πορείας των τουριστικών αφίξεων, που πραγματοποιήθηκε, έγινε προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιπτώσεις των διεθνών και εθνικών δυσμενών γεγονότων στις τουριστικές ροές με οικονομετρική προσέγγιση. Εκτιμήθηκαν πολλά υποδείγματα, που με κατάλληλες ψευδομεταβλητές, περιέλαβαν την επίδραση πολλών δυσμενών γεγονότων. Η οικονομετρική προσέγγιση έδειξε ότι τα γεγονότα του ιού της άτυπης πνευμονίας και του πολέμου στο Ιράκ οδήγησαν σε υστέρηση των διεθνών τουριστικών αφίξεων το 2003 κατά 5,3% από το προβλεπόμενο από την τάση μέγεθος. Για την Ελλάδα δύο δυσμενή γεγονότα επηρέασαν τις τουριστικές ροές. Η δολοφονία του αξιωματούχου του αμερικανικού ναυτικού το 1983, καθώς και η επίθεση που έγινε στην Πρεσβεία των ΗΠΑ στην Αθήνα το 1996, σε συνδυασμό με την υπερτίμηση της δραχμής, που πραγματοποιήθηκε τον ίδιο χρόνο, οδήγησαν σε υστέρηση των τουριστικών αφίξεων στη χώρα μας από το προβλεπόμενο από την τάση μέγεθος.

III. Προτάσεις Πολιτικής

Είναι ανάγκη, λοιπόν, σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, να λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να προστατεύεται η ανθρώπινη ζωή και το περιβάλλον, να ελαχιστοποιείται η αβεβαιότητα και ο φόβος των μελών της κοινωνίας, να στηρίζονται οι επιχειρήσεις και οι εργαζόμενοι που δραστηριοποιούνται στους κλάδους που επηρεάζονται από τα δυσμενή γεγονότα. Είναι απαραίτητη, λοιπόν, η εκπόνηση ενός σχεδίου δράσης προς αντιμετώπιση τυχουσών κρίσεων από δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, ώστε ο καθένας χωριστά, αλλά και σε συνεργασία, να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για την αντιμετώπιση διαφόρων κρίσεων που προκαλούνται από δυσμενή γεγονότα. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού έχει δημιουργήσει ομάδα ειδικών, οι οποίοι προσφέρουν τη βοήθειά τους σε χώρες οι οποίες εκπονούν και υλοποιούν σχέδια αντιμετώπισης κρίσεων.

Είναι χαρακτηριστική η αποφασιστικότητα και ετοιμότητα με την οποία οι διάφορες χώρες αντιμετώπισαν την ασυνήθιστα δύσκολη περίοδο της τριετίας 2001-2003 (τρομοκρατικό κτύπημα στους δίδυμους πύργους, ιός της άτυπης πνευμονίας, επέμβαση στο Ιράκ) για τον τουρισμό. Οι χώρες αυτές έλαβαν σειρά μέτρων, τα οποία είχαν ως στόχο να εξουδετερώσουν την δυσμενή συγκυρία. Μεταξύ των άλλων, ανέλαβαν οι χώρες αυτές διαφημιστικές εκστρατείες για να προσελκύσουν τουρίστες, στήριξαν με οικονομικά μέτρα τις επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα κ.ά. Έτσι,

κατάφεραν να ελαχιστοποιήσουν τις απώλειες σε αφίξεις τουριστών, να κρατήσουν στη ζωή επιχειρήσεις του κλάδου και να εξασφαλίσουν εργασία στους κατοίκους τους.

Η Ελλάδα, σε αντίθεση με τις ανταγωνίστριες χώρες, αντιμετώπισε παθητικά και μοιρολατρικά την κακή συγκυρία αυτής της περιόδου. Το γεγονός αυτό οδήγησε τις αφίξεις τουριστών σε συνεχή πτωτική πορεία την περίοδο 2002-2004. Έτσι, δεν εκμεταλλεύτηκε την συγκεκριμένη συγκυρία, αφού η Ελλάδα, παρά το γεγονός ότι κατά καιρούς σημειώνονται και σ' αυτήν διάφορα δυσμενή γεγονότα, θεωρείται ένας από τους ασφαλέστερους προορισμούς και κατέχει την 18^η θέση μεταξύ 124 χωρών, σύμφωνα με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ. Το γεγονός ότι η χώρα μας έχει την ιδιομορφία να εξαρτάται περισσότερο από κάθε άλλη ανταγωνίστρια χώρα από τις αερομεταφορές (85%), από τις οποίες πηγάζει και το μεγαλύτερο αίσθημα της ανασφάλειας του υποψήφιου ταξιδιώτη, έπρεπε να ευαισθητοποιήσει τους αρμόδιους να πάρουν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η τρομοκρατία στη χώρα μας, ύστερα από την σύλληψη των μελών της 17 Νοέμβρη, έχει εισέλθει σε φάση ύφεσης. Ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα που είχαν διεθνή αντίκτυπο ήταν οι τρεις δολοφονίες που σημειώθηκαν, δύο αμερικανών και ενός άγγλου αξιωματούχου στη χώρα μας. Το φαινόμενο των πυρκαγιών δεν είναι μόνο ελληνικό φαινόμενο, παρατηρείται και σε άλλες χώρες. Τα πρόσφατα παραδείγματα των πυρκαγιών στη Χαλκιδική (2006), Πάρνηθα, Πελοπόννησο και Εύβοια (2007) έφεραν στην επιφάνεια με τον πιο έντονο τρόπο την ανάγκη ύπαρξης ενός σχεδίου πρόληψης, καταστολής και αποκατάστασης. Το θέμα της ασφάλειας στα τουριστικά καταλύματα, όσο και στα μέσα μεταφοράς των τουριστών, είναι πρώτιστο θέμα του ιδιωτικού τομέα να εξασφαλίσει συνθήκες ασφάλειας και υγείας για τον τουρίστα, αλλά και της Πολιτείας να επιβλέψει την αυστηρή τήρηση των κανόνων και κανονισμών. Ο θάνατος δύο νέων τουριστών σε ξενοδοχείο (2006), το πρόσφατο ναυάγιο στη Σαντορίνη και σε μικρότερο βαθμό οι πρόσφατες πυρκαγιές δείχνουν τις αδυναμίες που υπάρχουν στο θέμα της ασφάλειας των τουριστών.